

ŽIVOTNÍ STYL A POSTOJE OBYVATEL V SOUVISLOSTI S CHARAKTEREM BYDLENÍ

Jiří Vaniček

Autor článku provedl v posledních třech letech řadu sociologických a marketingových výzkumů mezi obyvateli Tábora. Z hlediska zástavby se mu podařilo rozdělit město na čtyři charakteristické oblasti. Článek shrnuje demografické údaje a postoje lidí k různým otázkám a snaží se posoudit, do jaké míry charakter bytové zástavby ovlivňuje chování a životní styl lidí.

1. Úvod

Tato práce vychází z marketingových studií provedených v Táboře v letech 2002 až 2004, které se týkaly následujících problémů: struktura bytového fondu, některé demografické údaje obyvatel Tábora, postoje k významu Starého města, názory obyvatel na řešení dopravní situace, nákupní chování, názory na třídění odpadu. Při hodnocení názorů na sběr a třídění odpadu bylo město rozděleno do čtyřech obytných částí, které se liší charakterem zástavby a strukturou bytového fondu. Ukázalo se, že postoj obyvatel ke třídění odpadů je ovlivněn právě charakterem bydlení. Položili jsme si otázku, zda i další postoje obyvatel jsou na charakteru bytové zástavby závislé.

2. Metodika výzkumu

Pro účely této práce bylo město rozděleno zhruba na čtyři stejně velké části, které se výrazně liší charakterem zástavby. Charakteristika jednotlivých částí je v tabulce 1a. Zástavba typu A: jde o starší městskou zástavbu s činžovními domy na Novém a Starém městě nebo o individuální rodinné domky v centru města anebo v oblastech bezprostředně navazující na Staré a Nové město. Část města typu B je starší zástavba sídlištního typu (padesátá až sedmdesátá léta minulého století) na kterou na okraji bezprostředně navazuje zástavba převážně řadových rodinných domků. Do zástavby typu C byly zařazeny okrajové a příměstské části města, které mají v podstatě charakter bydlení na vesnici. Do samostatné skupiny bylo zařazeno největší a nejnovější Sídliště nad Lužnicí, které je značně vzdálené od centra města a vyznačuje se velmi hustou zástavbou mnohapatlažních domů s mnoha vchody

v jednom bytovém bloku. V bezprostřední blízkosti tohoto sídliště vzniklo hlavní nákupní centrum města. Výhodou tohoto rozdělení je skutečnost, že tyto čtyři zóny tvoří vždy zhruba čtvrtinu obyvatel města. Počet respondentů ve všech průzkumech se pohyboval mezi 220 až 360.

3. Výsledky a diskuse

3.1. Charakter bytového fondu jednotlivých zón

Charakter jednotlivých obytných zón dokresluje některé další údaje o bytovém fondu a socio-demografické charakteristiky (tabulka 1b). V tabulce jsou pouze ty

kategorie, které se od sebe lišily – proto nemusí činit součet 100 %. Ze struktury bytového fondu v jednotlivých částech města plyne, že největší průměrný počet místností je v okrajových a příměstských částech města (C), což je dáno vysokým podílem rodinných domků. Zde také žije největší průměrný počet členů domácnosti (3,6 obyvatel na jednu domácnost). Průměrný počet místností je v zóně C srovnatelný s novějším panelákovým sídlištěm (0,77 – 0,79 místností na jednoho obyvatele). Ve skupině D je největší podíl malých bytů a největší podíl bytů 3+1, které byly v osmdesátých a devadesátých letech považovány za životní standard.

Poměr mužů a žen je všude 1:1 a pro jednotlivé zóny se statisticky významně

Tabulka 1a: Charakteristika jednotlivých obytných zón

Označení	Podíl obyvatel v %	Charakteristika zóny	Složení bytového fondu
A	26	Starší městská zástavba	80% starší činžovní domy a 20% rodinné a řadové domky
B	27	Starší sídlištní s okrajovou zástavbou řadových a rodinných domů	70% zástavba sídlištního typu a 30% rodinné a řadové domky
C	22	Okrajové a příměstské části města	70% zástavba starších rodinných domků a 30% starší činžovní domy
D	25	Nejmladší a největší sídliště s mnohapatlažní panelovou zástavbou	100% paneláky sídlištního charakteru

Tabulka 1b: Údaje o bytovém fondu a některá socio-demografická data

Otázka	Charakter zástavby	A	B	C	D	Tábor
		Střed města	Starší sídliště + okraj domky	Okrajové + příměstské	Novější sídliště	průměr
V jakém bytě bydlíte? (%)	1+1 nebo 2+0	10	10	-	25	10
	2+1	40	25	10	-	20
	3+1	40	35	10	60	40
	4+1	-	-	5	15	5
	rodinný domek	20	30	75	-	25
Průměrný počet místností		4,0	3,9	4,7	3,7	3,9
Počet členů domácnosti (průměr)		2,7	2,7	3,6	2,9	2,9
Počet místností na člena domácnosti		0,68	0,70	0,77	0,79	0,74
V jakém typu domu bydlíte? (%)	více než 4 byty	80	70	25	100	75
	řadový domek, do 4 bytů	-	10	-	-	5
vzdělání (%)	rodinný domek	20	20	75	-	25
	vysokoškolské	18	21	19	10	17
zaměstnaní (%)	podnikatel	12	14	12	15	14
	zaměstnanec	39	38	41	51	42
	důchodce	33	30	20	10	24

nelišil. Z hlediska vzdělání se výrazně liší pouze zóna D, kde bylo 10 % vysokoškolačů proti 17 % průměru za Tábor. Zastoupení podnikatelů je zhruba ve všech částech stejné, nejvíce zaměstnanců je ve skupině D (51 %), nejvíce důchodců žije ve středu města (A – 33 %).

3.2. Postoje obyvatel jednotlivých zón k různým otázkám

Postoje obyvatel jednotlivých obytných zón jsou shrnuty v tabulce 2. Je zarážející, že pouze 39 % obyvatel ví, že Staré město v Táboře bylo prohlášeno Městskou památkovou rezervací (MPR). Největší znalost projeví obyvatelé středu města (A), nejméně se o tuto otázku zajímají obyvatelé největšího a nejnovějšího sídliště (D). V tom, co obyvatelé města považují za střed města, se všichni vzácně shodují. Relativně nejčastěji považují za „centrum“ města Staré město obyvatelé starších sídlišť (B), kteří ho také nejčastěji navštěvují. Z otázky četnosti návštěvy Starého města byli samozřejmě vyjmuti obyvatelé této čtvrti. Četnost používání aut vyšla podle očekávání, když nejčastěji používají auto obyvatelé příměstských a okrajových částí města (C – 16 krát za měsíc, nejméně často auto využívají obyvatelé novějšího sídliště (D), které je sice nejvíce vzdálené centru města, ale jsou zde velké problémy s parkováním a frekventovaná linka MHD.

Přestože bylo poblíž zóny D (nejnovější sídliště) vybudováno nákupní centrum (dva hypermarkety) s dostatečnou parkovací plochou, stále ještě převládá nakupování v supermarketech a diskontních prodejnách v centru města. Lze očekávat, že s výstavbou dalších hypermarketů v zóně D (které se právě realizují), a s rekonstrukcí silniční sítě v této části města se zřejmě poměr zákazníků v centru města a nákupním centru změní. Důvod současného chování lidí je dán dopravní situací v Táboře, neboť doprava z centra města a ostatních okrajových částí do nákupní zóny D byla silně přetížená a nákup vyžadoval značný čas na dopravu.

3.3. Postoje obyvatel ke sběru a třídění odpadů

V roce 2004 byl proveden podobný a velmi podrobný sociologický průzkum z hlediska chování obyvatel Tábora a jeho příměstských částí ve vztahu ke sběru, třídění a obecně likvidaci odpadů. Nyní se podívejme na rozdíly postojů obyvatel jednotlivých zón k problematice sběru a třídění domovního odpadu.

Největší polarizace z hlediska využití kontejnerů na separaci odpadu je u okrajových a příměstských částí města (B), kde na jedné straně třídí odpad pravidelně 56 % domácností, zatímco 20 % netřídí odpad vůbec. Dá se říci, že Tábor se neliší od ostatních měst – pravidelně nebo často třídí odpad tři pětiny domácností. Nejvyšší procento „třídíčů“ nacházíme v zóně B. Vztah ke vzdělání není možno prokázat. V Táboře jsou v provozu dva separační dvory na odkládání všech druhů odpadů. I přesto, že jsou oba umístěny nejbližší sídlištěm, nejčastěji je využívají obyvatelé okrajových a příměstských částí města. Obyvatelé příměstských a okrajových částí také nejčastěji využívají kontejnery na velkoobjemový odpad,

které jsou pravidelně ve stanovené dny rozmístovány do jednotlivých částí města.

Z toho vyplývá, že obyvatelé příměstských a okrajových částí (C), kteří převážně žijí v rodinných domcích a nebo v činžovních domech s menším počtem bytů, vyprodukují nejvíce odpadů a využívají nejčastěji všech forem likvidace tohoto odpadu. Podle studie společnosti Markent se o problematiku odpadu zajímá asi polovina obyvatel. Podle našeho průzkumu se pravidelně nebo občas zajímají o tuto problematiku tři čtvrtiny respondentů. Na rozdíl od uvedeného průzkumu jsme neprokázali, že by zájem o tuto problematiku byl v korelaci s ochotou lidí třídít odpad. Lidé z centra města se nejčastěji zajímají o tuto problematiku, ale nepatří k neaktivnějším při třídění odpadu.

4. Souhrn a závěry

Z provedené analýzy poznatků získaných pro jednotlivé části města Tábora je možno vytvořit profil obyvatel jednotlivých částí města:

Zóna A – jsou obyvatelé centrální části města, kde převládají starší činžovní domy

Tabulka 2: Postoje obyvatel jednotlivých částí města k vybraným otázkám

Otázka	Charakter zástavby	A	B	C	D	Tábor
		Střed města	Starší sídliště + okraj domky	Okrajové + příměstské	Novější sídliště	průměr
Staré město je MPR %		54	33	23	21	39
Co považujete za střed města? (%)	Staré město	64	75	70	65	68
	Nové město	34	23	29	32	31
	Jiné	1	2	1	3	2
Jak často navštěvujete Staré město (%)	několikrát týdně	41	56	30	28	41
	několikrát měsíčně	44	37	55	40	43
	několikrát za rok	4	2	10	23	9
Průměrná četnost návštěv za měsíc /1/		8	9	6	6	7
Jak často používáte auto (počet za měsíc)		12	11	16	9	12
Kde obyvatelé realizují nákup denních potřeb (%)	V nákupním centru	14	23	23	53*	31
	V centru města	74*	50	67	18	46
	Co nejbližší bydlišti	12	27	10	29	22
Jak volili jednotlivé obytné zóny v krajských volbách v roce 2004 (celá %)	ODS	49	36	52	45	45
	KDU/ČSL	6	5	5	3	5
	ČSSD	11	17	11	10	13
	KSČM	14	26	13	20	18
Účast ve volbách (celá %)		35	33	41	25	31

*) v těchto případech je to současně blízko bydlišti

Tabulka 3: Typ a umístění sběrné nádoby (údaje v %)

Otázka	Charakter zástavby	A	B	C	D	Tábor
		Střed města	Starší sídliště + okraj domky	Okrajové + příměstské	Novější sídliště	průměr
Jak často používáte kontejner na třídění odpadu?	pravidelně	51	57	56	48	53
	nikdy	15	8	20	13	13
Víte o separačních dvorech?	ano, využívám	40	40	55	25	40
Využíváte kontejnery na velkoobjemový odpad?	pravidelně	25	25	30	10	25
	nevyžívám	35	35	30	40	35
Zajímáte se o problematiku odpadů?	pravidelně	49	38	39	11	34
	výjimečně	6	4	2	5	5

nebo starší, případně rekonstruované, rodinné domky. V této části města je polovina bytů menších (do 2+1), žije zde nejvíce důchodců (asi třetina), složení obyvatel z hlediska vzdělání a zaměstnání odpovídá průměru celého města. Jsou zde lidé, kteří jsou největší „patrioti“ a mají vřelý vztah k historii města. Využívají výhod bydlení v centru a proto méně cestují autem a realizují většinu nákupů v centru města. V oblasti třídění odpadu tvoří městský průměr.

Zóna B – obyvatelé sídliště, která vznikla v padesátých až sedmdesátých letech s převážně málopodlažní zástavbou a většími prostory pro zeleň a parkování, nebo bydlící na okraji těchto sídlišť v rodinných domcích. V této části města je třetina bytů 3+1 a třetina bydlí v rodinných domcích, žije zde nejvíce vysokoškoláků (21 %) a druhý nejvyšší podíl důchodců. Obyvatelé této části města mají velmi dobrý vztah k historickému centru, které také nejčastěji navštěvují. Využívají výhod městské hromadné dopravy nebo pěší docházky do centra. V centru města také nejčastěji nakupují. Za velkými nákupy jezdí do nákupního centra, které je umístěno pro většinu z nich na opačném konci města. Ze všech obyvatel města nejčastěji třídí odpad.

Zóna C – obyvatelé příměstských a okrajových částí města s převládajícím vesnickým charakterem bydlení. V této části města je největší průměrný počet obyvatel na jeden byt, složení obyvatel z hlediska vzdělání a zaměstnání se blíží průměru celého města. O Staré město se příliš nezajímají a také tam často nejezdí. Díky tomu, že jsou vzdáleni od centra, nejčastěji používají k dopravě auto. Produ-

kují největší množství odpadů a využívají všech forem jejich likvidace, včetně separace a sběrných dvorů.

Zóna D – obyvatelé velkého sídliště postaveného v osmdesátých a devadesátých letech minulého století, kde převažují mnohapatlažní domy se silně zahuštěnou zástavbou. Mají sice k dispozici větší byty (3+1 až 4+1), ale trpí všemi příznaky anonymity prostředí. O Staré město se příliš nezajímají a považují ho nejméně často za skutečný střed města. Také nejméně často Staré město navštěvují. Je zde nejméně vysokoškoláků a nejvíce obyvatel, kteří pracují jako zaměstnanci v soukromém nebo veřejném sektoru. Plně využívají výhod blízkosti nákupního centra, kde nejčastěji nakupují. Nejméně často třídí odpad a také zřejmě produkují nejmenší množství odpadu na obyvatele.

Z provedené analýzy je těžké říci, co je primární, zda charakter zástavby ovlivňuje postoje lidí anebo zda určité sociální skupiny dávají přednost určité formě bydlení nebo tato forma byla v určitém období pro danou sociální skupinu vytvořena. Domníváme se, že pravda je někde uprostřed, a že tyto dva faktory se vzájemně ovlivňují. Přesto však můžeme konstatovat, že charakter zástavby má do určité míry vztah k životnímu stylu a postojům lidí, kteří zde bydlí. Tento poznatek je významný zejména pro samosprávu města, která musí svou bytovou politiku opírat o co nejlepší poznání místní situace a místních podmínek, aby její rozhodování bylo racionální a efektivní.

doc. RNDr. Jiří Vaniček, CSc.
Jihočeská univerzita, České Budějovice

Literatura:

1. Vaniček, J.: *Statistika návštěvnosti obchodů. 3. mezinárodní konference APLIMAT 2004, Sborník přednášek s. 971 – 976 (2004).*
2. Vaniček, J., Korběl, F.: *Tábor: Účast občanů na rozhodování. Veřejná správa 15/44, s. 28–30, ISSN 1213-6581 (2004).*
3. Vaniček, J., Jůzová, L., 2002, „Retailing v podmínkách okresního města.“, *Marketing a komunikace, 4, 15–18 (2002).*
4. Vaniček, J., Randová, H.: *Ovlivňuje charakter městské zástavby postoje obyvatel k problematice třídění domovního odpadu? Moderní obec 12/2004.*
5. Vaniček, J.: *Vývoj názorů obyvatel na funkci a význam historického centra města. Sborník „Cestovní ruch v České republice – problémy a možnosti jejich řešení. Str. 48 – 52, Sv. 1, (2003).*
6. Vaniček, J., Buzu, D.: *Jak ovlivňuje charakter zástavby spokojenost lidí s bydlením. Urbanismus a územní rozvoj 1, 36–40, (2003).*
7. Remer, J.: *Aktuální postoje obyvatel ČR k problematice třídění domovního odpadu. Sborník přednášek konference Odpady a obce, Odpadové dny 2004, s. 78 – 82, EKO-KOM, 2004.*